

Jelica Petrović

Odsek za psihologiju,
Filozofski fakultet,
Novi Sad*

Karakteristike vršnjačkih konflikata u adolescenciji

Osnovni cilj prikazanog istraživanja bio je sticanje uvida u osnovne karakteristike konflikata i konfliktnog ponašanja u vršnjačkim grupama. Uzorak se sastoji od 655 ispitanika prosečnog uzrasta 12 godina. Za potrebe istraživanja konstruisana je Baterija upitnika namenjenih proceni ponašanja ispitanika u konfliktnim situacijama, i ona obuhvata: teme vršnjačkih sukoba, procenu frekvencije i intenziteta sukoba, kao i Skalu strategija za rešavanje konflikata.

Rezultati su pokazali da su najčešće teme konflikata u vršnjačkoj grupi su ogovaranje, zadirkivanje, sukob mišljenja i kompeticija. Sukobi sa vršnjacima nisu visoko frekventni i umerenog su intenziteta. Konstruktivne strategije za rešavanje konflikata sa vršnjacima (asertivne i usmerene na rešavanje problema) su najviše zastupljene; zatim slede pasivne strategije (distrakcija i izbegavanje) i traženje socijalne podrške, dok su se kao najmanje preferirane strategije pokazale strategije rešavanja konflikata koje uključuju neki od vidova agresivnog ponašanja.

Cljučne reči: vršnjački konflikti, adolescencija, strategije rešavanja konflikta

Uvod

Konflikt je u okvirima razvojne psihologije davno prepoznat kao motivaciona sila pozitivne adaptacije, te mu je permanentno pripisivana pozitivna uloga u genezi saznanja i razvoju ličnosti (Chapman & McBride, 1995). I pored toga, interpersonalni vršnjački konflikti su retko bili u fokusu pažnje razvojnih psihologa, iako nesumnjivo predstavljaju važnu formu socijalnih interakcija i doprinose kako kognitivnom, tako i socijalnom i moralnom razvoju, kao i razvoju u celini (Ross & Conant, 1995). Razvoj zapravo teče pod okriljem

* E-mail adresa autora: petrovicns@ptt.rs

interpersonalnih odnosa koji su istovremeno i harmonični i konfliktni, i ove dve sile imaju simultano dejstvo (Valsiner & Cairns, 1995). Čak i negativan interpersonalni konflikt pod nekim uslovima može imati korisnu ulogu u razvoju deteta. On može predstavljati ne samo nedostatak ili nedovoljnu zrelost interpersonalnih veština, već jednako važne procese koji teže interpersonalnoj harmoniji i očuvanju integriteta.

Konflikt među vršnjacima (među osobama jednake moći) je esencijalan za redukciju egocentrizma, te Pijaže veruje da su učestali konflikti među decom neophodni uslov kognitivnog razvoja u celini (Piaget, 1926, prema: Botvin & Murray, 1975). Negodovanje jednog deteta povodom tuđeg ponašanja služi kao pokretač da ono počne da razmišlja o sopstvenim razlozima zašto se tako čvrsto drži neke pozicije, želi neku stvar i slično – sve u cilju pravdanja (boljeg razumevanja) gledišta drugog deteta i logike njegovog rezonovanja.

Vršnjačka interakcija takođe primorava dete da napusti svoj egocentrizam zato što se suočava sa različitim gledištima na koja mora da se prilagodi. Kada nauči da sagleda različita socijalna stanovišta i da ih usklađuje, ono počinje da shvata da osnovu odnosa sa drugim ljudima čine uzvratnost i dogovor i saradnja među osobama istog statusa.

Studije koje su se bavile istraživanjem konflikata kod dece težile su da stvore jasnu sliku o najznačajnijim karakteristikama konfliktnih epizoda: *temama* (sporni događaj i inicijalna opozicija); *strategijama* (opozicione strategije) i *ishodima* (način završetka konfliktna epizode - Ross & Conant, 1995; Shantz, 1987), kao i njihovom povezanošću sa socio-kognitivnim funkcionisanjem (Schantz, 1987; Petrović, 2010).

Kada su u pitanju *frekvencija, trajanje i intenzitet vršnjačkih konflikata*, gotovo sve studije imaju isti zaključak: proporcija otvorenih konflikata opada sa uzrastom i iskustvom (Goodenough, 1931, prema Valsiner & Cairns, 1995). Iako se tradicionalno smatra da je adolescencija period u kome povišeni afektivni intenzitet u interpersonalnim odnosima dovodi do raznovrsnih obrazaca interpersonalnih konflikata, novija istraživanja pokazuju da dramatičnih promena u konfliktnom ponašanju adolescenata zapravo i nema (Jensen-Campbell & Graziano, 2000; Laursen & Collins, 1994). Kada je u pitanju utvrđivanje učestalosti konflikata sa vršnjacima u adolescenciji, rezultati studija se razlikuju utoliko što konflikt definišu na različite načine (tj. daju različite instrukcije ispitanicima), pa se prosečna frekvencija kreće od jednog konflikta nedeljno (Raffaelli, 1997, prema Noakes & Rinaldi, 2006; Noakes & Rinaldi, 2006), do dva konflikta dnevno (Petrović, 2009; Laursen, 1995).

Kada su u pitanju *teme konflikata*, razvojni trend ide u sledećem pravcu: što su

deca starija, to je proporcija konflikata koji se tiču fizičke okoline (posedovanja ili korišćenja prostora i željenih objekata) sve manja i manja, dok konflikti zbog kontrole "socijalne okoline" (konflikti zbog akcije, ponašanja, ideja, uverenja) bivaju sve češći (Dawe, 1934; Houseman, 1972; Shantz & Shantz, 1985, prema: Schantz, 1987). Petrović (2009) je u svom istraživanju, na uzorku adolescenata iz Srbije, zaključila da se razlozi zbog kojih najčešće dolazi do sukoba sa vršnjacima tiču zadirkivanja, neumesnih šala, provociranja, vređanja, ogovaranja i nepoštovanja razlika u mišljenju.

Sa uzrastom se takođe usavršavaju i *strategije rešavanja konflikata*. Zapravo, razumevanje emocija je sve bolje (Dunn & Slomkowski, 1995), a raste i sposobnost tumačenja socijalnih signala i namera učesnika u konfliktima (Dodge, 1985; Putallaz, 1983). Kako se približavaju adolescenciji, deca sve više brinu o svom statusu unutar grupe vršnjaka i uspostavljanju prvih pravih prijateljskih odnosa i veza (Hartup, 1992; Hartup, 1995). Ovi socijalni zadaci, između ostalog, zahtevaju umešnost u sposobnosti rezolucije konflikata (Putallaz & Sheppard, 1992; Rose & Asher, 1999, prema Noakes & Rinaldi, 2006). Kognitivni razvoj omogućava apstraktno mišljenje, koje, s druge strane, omogućava kompleksnije definisanje konflikta i širi raspon strategija za njegovu rezoluciju (Noakes & Rinaldi, 2006). Strategije postaju sve sofisticiranije (Bjorkqvist et al., 1992; Laursen et al., 2001); povećava se učestalost konstruktivnih strategija (pregovaranje, kooperacija), a opada učestalost destruktivnih, u prvom redu agresivnih strategija (Noakes & Rinaldi, 2006). Tako je već u adolescenciji pregovaranje najčešće korišćena strategija, dok prinuda i dalje ostaje ispred izbegavanja sve do mlađeg odraslog doba (Laursen et al., 2001). Na uzorku adolescenata iz Srbije, Petrović (2009) je zaključila da je popuštanje najmanje, a nadmetanje najviše zastupljena strategija rešavanja sukoba sa vršnjacima. Većina istraživača se slaže da zapravo samo mali broj konflikata uključuje agresivno ponašanje (Fabes & Eisenberg, 1992; Hartup & Laursen, 1993; Perry, Perry, & Kennedy, 1992; Shantz, 1987, prema French et al., 2005).

Valja napomenuti da su u okviru istraživanja strategija za razrešenje konflikta su najizraženiji metodološki problemi, tj. u zavisnosti od metoda korišćenog u istraživanju i rezultati se drastično razlikuju. Lorsen i Kolins (Laursen & Collins, 1994) smatraju da rezultati studija koje su koristile hipotetičke vinjete pokazuju da znanje o adekvatnim veštinama i strategijama za kompromisna rešenja raste od srednjeg detinjstva do kasne adolescencije (Levy & Furth, 1986; Selman et al., 1986, prema: Laursen & Collins, 1994). Međutim, ukoliko metod ispitivanja uključuje eksperiment, posmatranje ili samoprocenu ispitanika rezultati uglavnom ističu popuštanje (submisivnost) i povlačenje (izbegavanje) kao dominantne strategije. Neki istraživači sugerišu da se kompromis čak dva

puta češće bira kao preferirana strategija u hipotetičkim nego u realnim situacijama (Youniss & Smollar, 1985, prema: Laursen & Collins, 1994). Jedino kada je u pitanju traženje intervencije od treće strane, ona se smanjuje sa uzrastom, jer socijalni svet adolescenata sve manje uključuje odrasle (Laursen & Collins, 1994).

Ishodi konflikta, tj. efekti konflikta na interakciju učesnika variraju u zavisnosti od vrste odnosa i primenjenih strategija za njegovo rešavanje. U svakom slučaju, kompromis i povlačenje (za razliku od popuštanja) nemaju uticaja na prekid dalje interakcije (Laursen & Collins, 1994). Kada se ishod konflikta posmatra u odnosu na vrstu interpersonalnog odnosa, istraživači tvrde da su upravo sa vršnjacima posledice konflikta najrazornije po odnos (adolescenti izveštavaju da se ovi odnosi pogoršavaju nakon konflikta; Laursen & Collins, 1994).

Rezultati prikazani u ovom radu deo su šireg istraživanja koje je imalo za cilj ispitivanje uloge vršnjačkih konflikata u socijalnoj adaptaciji adolescenata (videti: Petrović, 2010). Kao neophodni prvi korak nametnulo se pitanje o osnovnim karakteristikama konflikata i konfliktnog ponašanja u vršnjačkim grupama, i ovi rezultati biće izloženi u daljem tekstu. Dakle, prikazano istraživanje je eksplorativnog tipa, sa osnovnim ciljem da se ispitaju sledeće karakteristike konflikata sa vršnjacima: najčešća područja (teme konflikata), intenzitet i učestalost konfliktnih epizoda, kao i preferencija strategija koje se koriste za rešavanje konflikata.

Metod

Uzorak

Uzorak u ovom istraživanju sastojao se od 655 ispitanika ranog adolescentnog uzrasta (učenici 6 i 7 razreda) iz nekoliko osnovnih škola na teritoriji Novog Sada. Uzorak je bio ujednačen po polu (53.7% dečaka i 46.3% devojčica), a prosečan uzrast ispitanika je 12 godina.

Instrumenti

Kao instrument u ovom istraživanju primenjena je Baterija za prikupljanje podataka koje se odnose na ponašanje u konfliktnim situacijama (konstruisana za potrebe istraživanja od strane autora). Ova baterija obuhvata sledeće upitnike:

1. *Teme konflikata*. Upitnik se sastoji od 12 ponuđenih razloga (tema) zbog kojih eventualno ispitanik dolazi u sukob sa vršnjacima. Za svaku od ponuđenih tema, ispitanici na trostepenoj Likertovoj skali procenjuju koliko

često ove teme predstavljaju razlog sukoba (skoro nikad/povremeno/vrlo često). Interna konzistentnost skale merena Krombahovim Alfa koeficijentom iznosi 0,72.

2. *Frekvencija konflikata.* Zadatak ispitanika je bio da odgovori na pitanje “koliko često su se tebi lično desile ovakve i slične nesuglasice sa vršnjacima u poslednjih mesec dana?”. Ponuđene kategorije se kreću na skali od 1 (“više puta u toku dana”) do 5 (“veoma retko, možda jednom u mesecu”).
3. *Intenzitet vršnjačkih konflikata.* Ispitanici su imali zadatak da procene stepen intenziteta konflikata sa vršnjacima (“Koliko su intenzivne (žestoke) ovakve svađe”) na petostepenoj skali Likertovog tipa (1-konflikti slabog intenziteta, 5-jako intenzivne svađe)
4. *Skala strategija za rešavanje konflikata.* Upitnik se sastoji se iz 6 hipotetičkih priča u kojima su opisani konflikti između dva deteta istog pola. Konflikt je u svim vinjetama operacionalizovan u skladu sa određenjem Šencove (Schantz, 1987): minimalni uslov za postojanje konflikta je tzv. A-B-A sekvenca: konflikt minimalno mora da sadrži međusobno protivljenje (obostrani antagonizam) i nastojanje da se ono prevaziđe: konflikt dakle, postoji ako dete A nastoji da deluje na dete B, dete B se opire, a dete A nastavlja sa svojim zahtevom. Nakon svake hipotetičke priče ponuđeno je 8 različitih strategija za rešavanje konflikta, a zadatak ispitanika bio je da na trostepenoj Likertovoj skali za svaku od strategija proceni koliko je verovatno da bi postupio na svaki od ponuđenih načina (nikad ne bi tako postupio/možda bi tako postupio/sigurno bi ovako postupio).

Kao kategorije odgovora su posle svake vinjete ponuđene sledeće strategije:

1. *strategije umerene na rešenje problema* – “problem solving” (pokušaji dogovora, pregovora i ponude alternativnih rešenja u cilju okončanja konflikta)
2. *asertivne strategije* (samouverena komunikacija u cilju borbe za sopstvena prava: objašnjavanje razloga zbog kojih se tuđe ponašanje doživljava kao ometajuće; izražavanje sopstvenog mišljenja i osećanja, jasno izražavanje sopstvenog zahteva, bez narušavanja prava drugih)
3. *socijalna podrška* (traženje pomoći ili podrške od treće odrasle osobe – roditelja ili nastavnika)
4. *agresivne strategije* (*fizička agresija* koja podrazumeva udaranje, štipanje, guranje; *verbalna agresija* (vikanje, psovanje) i druge slične, tzv. “*indirektno agresivne strategije*” koje podrazumevaju vidove relacione agresije - ucenjivanje, vraćanje istom merom i socijalnu manipulaciju)

5. pasivne strategije (pasivne reakcije na konfliktnu situaciju: *distrakcija* – skretanje pažnje sa konfliktnog događaja i *napuštanje ili izbegavanje konfliktne situacije*)

Rezultati

Ispitivanje najčešćih područja konflikata između članova vršnjačke grupe

U tabeli 1 su date prosečne vrednosti najčešćih područja konflikata u adolescentnim vršnjačkim grupama.

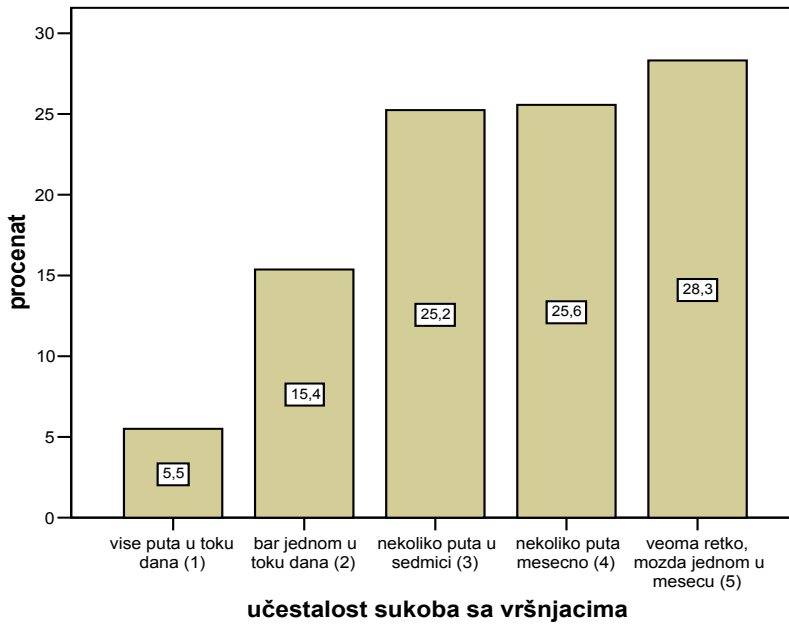
Tabela 1 Najčešća područja konflikata

	M	SD
ko je kome šta rekao, ko koga ogovara	1,95	,733
kada imamo različita mišljenja o nekim stvarima	1,83	,655
ko je bolji u nečemu	1,77	,659
oko pravila neke igre	1,75	,609
ko koga zadirkuje, ko kome dosađuje	1,75	,682
ko je čiji najbolji drug	1,71	,658
oko beznačajnih, svakodnevnih stvari (npr. pozajmljivanje olov- ke ili gumice)	1,59	,681
ko je dobio koju ocenu i zašto	1,46	,647
ko je čija simpatija, ko se kome dopada	1,39	,600
ko šta ima, ko se kako oblači, ko koju muziku sluša	1,30	,550
gde da idemo, čega da se igramo	1,26	,496
oko školskih i domaćih zadataka	1,21	,445

Kao najfrekventnije kategorije izdvojile su se ogovaranje, zadirkivanje, sukob mišljenja i kompeticija, a najređi sukobi tiču se školskih i domaćih zadataka i oni sukobi koji se odnose na zabavu i igru.

Učestalost konflikata

Učestalost konflikata u prethodnih mesec dana kod ispitanika prikazana je u grafiku 1.

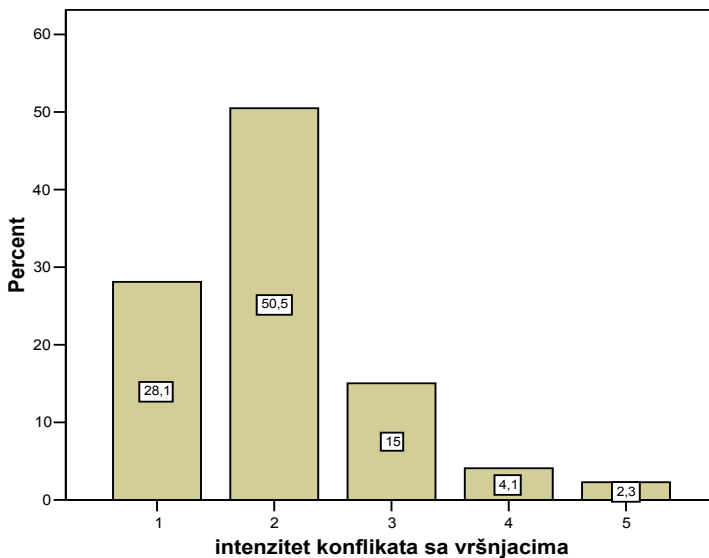

Grafik 1. Učestalost vršnjačkih sukoba

Iz grafika 1 možemo videti da sukobi sa vršnjacima u adolescenciji nisu visoko frekventni (Mod iznosi 5, a Medijana 4). Skoro trećina ispitanika (28,32%) u konflikte ulazi veoma retko, dok polovina ispitanika (50,82%) izveštava da u konfliktne situacije ulazi nekoliko puta sedmično ili nekoliko puta u mesecu. Svakodnevne konflikte ima 20,87% ispitanika.

Intenzitet konflikata

Intenzitet vršnjačkih konflikata je predstavljen na grafiku 2.

Grafik 2. Intenzitet vršnjačkih sukoba

Aritmetička sredina intenziteta konflikata je 2.02 od maksimalnih 5 (Mod i Medijana takođe iznose 2), što nam govori o sukobima umerenog intenziteta u vršnjačkim grupama. Interesantno je napomenuti da korelacija između intenziteta i učestalosti konfliktnih situacija iznosi $r = -.300$, što znači da ukoliko su konflikti češći, manje su intenzivni, i obrnuto, ukoliko su ređi, to im je intenzitet pojačan.

Preferencije različitih strategija za rešavanje konflikata

Za svaku strategiju raspon rezultata se kreće od 6 do 18. U tabeli 2 su date prosečne vrednosti za svaku od ponuđenih strategija.

Tabela 2. Deskriptivni pokazatelji preferencija strategija za rešavanje konflikata

Strategije	AS	SD
Asertivne	14,05	2,58
Rešavanje problema	13,54	2,86
Distrakcija	12,84	2,24
Izbegavanje	10,68	1,71
Soc.podrška	10,36	2,50
Indirektna agresija	8,57	2,36
Verbalna agresija	8,41	2,87
Fizička agresija	7,72	2,59

Rezultati pokazuju da ispitanici najčešće biraju konstruktivne strategije za rešavanje konflikata sa vršnjacima (asertivne i usmerene na rešavanje problema); zatim slede pasivne strategije (distrakcija i izbegavanje) i traženje socijalne podrške, dok su se kao najmanje preferirane strategije pokazale strategije rešavanja konflikata koje uključuju neki od vidova agresivnog ponašanja.

Diskusija i zaključak

Najčešće teme konflikata u vršnjačkoj grupi na ispitanom uzorku su laž i ogovaranje, sukob mišljenja i kompeticija, a najređi sukobi tiču se školskih i domaćih zadataka i odlučivanja o vrsti zabave. Dobijeni rezultati slični su rezultatima drugih studija, takođe na uzorku adolescenata iz Srbije – Petrović (2009) zaključuje da se najčešći razlozi zbog kojih dolazi do sukoba tiču zadirkivanja, neumesnih šala, provociranja, vređanja, ogovaranja i nepoštovanja razlika u mišljenju.

S tim u vezi, važno je naglasiti da ispitanici u ovom istraživanju pripadaju uzrastu rane adolescencije (prosečan uzrast je 12 godina), kada je želja za ostvarivanjem statusa u grupi vršnjaka na vrhuncu (Goldstein & Morgan, 2001). Želja za kontrolom socijalne okoline može se sprovoditi isticanjem superiornosti (ko je bolji), što je karakteristično i za mlađi uzrast (Corsaro, 1985; Shantz, 1987; Wilson, 1988, prema Wheeler, 1994), s tom razlikom što su teme u mlađem uzrastu drugačije nego u adolescenciji. Na primer, jedno od najčešćih pitanja koje inicira konflikt u mlađem uzrastu je “ko je stariji”, dok u adolescenciji možemo reći da su kompetitivna ponašanja usmerena na neke druge stvari – npr. znanje, fizičke sposobnosti i sl. Slično tome, i laži, ogovaranja, zadirkivanja i slična socijalno manipulativna ponašanja mogu takođe biti (i često to i jesu) u funkciji ostvarivanja statusa u grupi vršnjaka (naprimer, formiranje grupa podrške i osnaživanje sopstvenog uticaja), što, sa druge strane, predstavlja razvojno prikladan socijalni cilj na ispitanom uzrastu (Goldstein & Morgan, 2001). Već od 15. godine važnost pripadanja grupi postepeno slabi (Petrović, 2007) i ustupa mesto potrebi za većim stepenom intime u vršnjačkim odnosima koja dalje otvara put partnerskim odnosima. To je najverovatniji razlog zašto konflikti koji se tiču bliskih interpersonalnih veza nisu tako frekventni. Tako bi se moglo očekivati da sledeća razvojna faza kao najčešće konflikte donese one koji su fokusirani na temu narušavanja intimnosti i poverenja (Laursen, 1995).

Takođe, vrlo važan podatak predstavlja i taj da sukob mišljenja postaje sve učestaliji i značajniji. Razlike u mišljenju kao predmet sukoba su očekivane na uzrastu rane adolescencije, i imaju verovatno najveći razvojni značaj i poten-

cijal. Prvo, to može predstavljati indikator progresivnog kognitivnog razvoja, pre svega pojave apstraktnog mišljenja. S druge strane, ovakav sukob zahteva od adolescenta da se suprotstavi tuđem mišljenju i da ume da izloži, obrazloži i zastupa sopstvene stavove i mišljenja, a sa druge strane, od njega traži i da promeni svoju tačku gledišta i uzme u obzir i perspektivu razmišljanja druge osobe, da se decentrira, kako bi mogao da razume i shvati u čemu se sastoji suština različitosti mišljenja (Petrović, 2009).

Konflikti vezani za školu (školske zadatke, ocene i sl.) i konflikti vezani za vrstu zabave i igre takođe nisu visoko frekventni, što nam svedoči o tome da ovo nisu problematična područja. Možemo reći da se radi o formalizovanim konfliktima, jer u školskoj sredini postoje unapred jasno određene granice i pravila, koje na neki način sprečavaju postojanje konflikta. Što se tiče vrste zabave i igre, verovatno je da su interesovanja vezana za ovo polje relativno slična (homogenizovana) u okviru grupe vršnjaka, pa sukobi nisu u toj meri učestali.

Rezultati dalje pokazuju da konflikti sa vršnjacima nisu visoko frekventni i da su umerenog intenziteta. Najveći deo ispitanika (50.82%) izveštava da u konfliktne situacije ulazi nekoliko puta sedmično ili nekoliko puta u mesecu. Svakodnevnih konflikte ima 20.87% ispitanika. I druga istraživanja potvrđuju ove nalaze, govoreći da su sukobi sa vršnjacima, od svih ispitivanih odnosa unutar socijalne mreže adolescenata (roditelji, sibling sistem, prijatelji, partner) najmanje frekventni (Furman & Buhrmester, 1992; Petrović, 2009; Laursen, 1995) i najmanje intenzivni (Adams & Laursen, 2001, Laursen, 1993, prema: Petrović, 2009; Noakes & Rinaldi, 2006), te da predstavljaju kratkotrajne konfliktne epizode (Petrović, 2009).

Ipak, treba napomenuti da poređenje rezultata različitih studija otežava činjenica da se sam sukob definiše na različite načine (tj. daju se različite instrukcije ispitanicima šta sukob podrazumeva), pa se prosečna frekvencija kreće od jednog konflikta nedeljno (Noakes & Rinaldi, 2006), do dva konflikta dnevno (Petrović, 2009; Laursen, 1995).

Nađena statistički značajna negativna povezanost između intenziteta i učestalosti konfliktne situacije svedoči o činjenici koja nije nova - brojnost sukoba se nalazi u obrnutoj srazmeri sa njegovim intenzitetom (Kozler, 2007). Praktično, kada su sukobi učestali, češće je emocionalno pražnjenje, tako da se "konfliktna energija" rasipa u više pravaca, ne ostavljajući mogućnost konfliktu da eskalira. S druge strane, ukoliko se konfliktna osećanja u interpersonalnim relacijama potiskuju, i na taj način se sukobi sprečavaju, jednom, kada do konflikta ipak dođe (usled nagomilavanja negativnih emocija), on može da eskalira do takvih razmera da ugrozi samu osnovu odnosa. S tim u vezi, smatra se

da učestalost sukoba na neki način predstavlja indeks stabilnosti odnosa (prema: Kozer, 2007).

Rezultati dalje pokazuju da ispitanici iz našeg uzorka najčešće biraju konstruktivne strategije za rešavanje konflikata sa vršnjacima (asertivne i usmerene na rešavanje problema); zatim slede pasivne strategije (distrakcija i izbegavanje) i traženje socijalne podrške, dok su se kao najmanje preferirane strategije pokazale strategije rešavanja konflikata koje uključuju neki od vidova agresivnog ponašanja.

Ovakvi rezultati su očekivani, s obzirom na to da se radi o uzrasnom periodu u kome kognitivni razvoj omogućava apstraktno mišljenje, koje, s druge strane, omogućava kompleksnije definisanje konflikta i širi raspon strategija za njegovu rezoluciju (Noakes & Rinaldi, 2006). Takođe, već spomenuta briga oko vršnjačkog statusa zahteva umešnost u sposobnosti rezolucije konflikata (Putallaz & Sheppard, 1992; Rose & Asher, 1999, prema: Noakes & Rinaldi, 2006). Strategije postaju sve sofisticiranije (Bjorkqvist et al., 1992; Laursen et al., 2001); povećava se učestalost konstruktivnih strategija (pregovaranje, kooperacija), a opada učestalost destruktivnih, u prvom redu agresivnih strategija (Noakes & Rinaldi, 2006).

Treba napomenu da su metodološki problemi najizraženiji baš na polju istraživanja strategija rešavanja konflikata. Jedan od najvećih je taj što su istraživači u ovoj oblasti suštinski iste strategije nazivali različitim imenima što otežava poređenje rezultata. Drugi problem odnosi se na činjenicu da rezultati različitih istraživanja variraju u zavisnosti od upotrebljenog metoda. Lørsen i Kolins (Laursen & Collins, 1994) sugerišu da se u hipotetičkim situacijama konstruktivne strategije biraju čak dva puta češće nego u realnim. Međutim, ukoliko metod ispitivanja uključuje eksperiment, posmatranje ili samoprocenu ispitanika rezultati uglavnom ističu popuštanje (submisivnost) i povlačenje (izbegavanje) kao dominantne strategije. Zato je neophodno naglasiti izvestan oprez u donošenju prebrzih zaključaka na ovu temu, jer je korišćeni metod u ovom istraživanju (i u većini drugih) uključivao hipotetičke vinjete, a ne stvarne situacije. Međutim, čak iako su preferirani odgovori ispitanika delom težnja ka davanju socijalno poželjnih odgovora, ipak se čini bitnom činjenica da oni znaju da prepoznaju ono što jeste konstruktivno rešavanje konflikata. Čak iako ove strategije u realnosti i nisu najzastupljenije, to što ispitanici shvataju da su one "dobre" upućuje nas na ideju da mladi nemaju problem sa prihvatanjem ideje o nenasilnim strategijama, već, ako problem i postoji, on se nalazi ili u nedostatku specifičnih veština (komunikacijskih, emocionalnih, socijalnih) koje konstruktivno rešavanje problema zahteva; ili pak, u smanjenoj sposobnosti

generisanja alternativnih odgovora (Crick & Dodge, 1994).

Svaki dugotrajni odnos u kome postoji neki stepen emotivnog ulaganja svakako da uključuje i brojne prilike za sukobe. Tako i konflikti sa vršnjacima u adolescenciji predstavljaju nezaobilazan vid socijalne interakcije, te ukoliko se uzme u obzir njihov razvojni značaj, shvatamo da dejstvo ovih sukoba ne mora biti nužno negativno. Naprotiv, oni mogu poslužiti kao dobro mesto za uvežbavanje i praktikovanje važnih kompetencija, kao što su unapređenje kognitivnog razvoja, emocionalne regulacije i jasnije definisanje lične autonomije (Fabes & Eisenberg, 1992; Nucci et al., 1996). S druge strane, sukobi adolescentu služe za redefinisane socijalnih granica i odnosa sa vršnjacima. Stoga je neophodno posvetiti dalju istraživačku pažnju konfliktima u ranoj adolescenciji i njihovom konstruktivnom rešavanju u okviru grupe vršnjaka, jer oni mogu služiti kao dobra "vežba" za buduće interpersonalne odnose, a pre svega prijateljske i partnerske, koji se javljaju u narednoj fazi razvoja kod adolescenata.

Literatura

Björkqvist, K., Lagerspetz, K. M. J., & Kaukiainen, A. (1992). Do girls manipulate and boys fight? Developmental trends in regard to direct and indirect aggression. *Aggressive behavior, 18*, 117-127.

Botvin, G. J., & Murray, F. B. (1975). The efficacy of peer modeling and social conflict in the acquisition of conservation. *Child development, 46*, 796-799.

Chapman, M., & McBride, M. L. (1995). The education of reason: cognitive conflict and its role in intellectual development. In C. U. Schantz, W. W. Hartup (Eds): *Conflict in child and adolescent development* (pp. 36-70). Cambridge: Cambridge University Press.

Crick, N.R., & Dodge, K.A. (1994). A review and reformulation of social information-processing mechanisms in children's social adjustment. *Psychological Bulletin, 115*, 74-101.

Dodge, K. A. (1985). Attributional bias in aggressive children. In P. C. Kendall (Ed.). *Advances in cognitive and behavioral research and therapy* (Vol. 4, pp. 73-110). San Diego, CA: Academic Press.

Dunn, J., & Slomkowski, C. (1995). Conflict and development of self understanding. In C. U. Schantz & W. W. Hartup (Eds): *Conflict in child and adolescent development* (pp. 70-92). Cambridge: Cambridge University Press.

Fabes, R., & Eisenberg, N. (1992). Young children's coping with interpersonal

anger. *Child Development*, 63, 116-128.

French, D.C., Pidada, S., Denoma, J., McDonald, K., & Lawton, A. (2005). Reported peer conflicts of children in the United States and Indonesia. *Social Development*, 14, 458-472.

Furman, W., & Buhrmester, D. (1992). Age and sex differences in perceptions of networks of personal relationships. *Child Development*, 63, 103-115.

Goldstein, H., & Morgan, L. (2001). Social interaction and models of friendship development. In: Goldstein, H., Kaczmarek, L.A., & English, K.M. (Eds): *Promoting social communication: Children with developmental disabilities from birth to adolescence* (pp. 5-25). Baltimore, MD: Brookes Publishing.

Hartup, W. W. (1992). Social relationships and their developmental significance. *American Psychologist*, 44, 120-126.

Hartup, W. W. (1995). Conflict and friendship relations. In C. U. Shantz & W. W. Hartup (Eds.), *Conflict in child and adolescent development* (pp. 186-215). New York: Cambridge University Press.

Jensen-Campbell, L.A., Graziano, W.G. (2000). Beyond the school yard: Relationships as moderators of daily interpersonal conflict. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26, 923-935.

Kozer, L. (2007). *Funkcije društvenog sukoba*. Novi Sad: Mediteran Publishing.

Laursen, B. (1995). Conflict and social interaction in adolescent relationships. *Journal of research on adolescence*, 5, 55-70.

Laursen, B., & Collins, A.W. (1994). Interpersonal conflict during adolescence. *Psychological Bulletin*, 115, 197-209.

Laursen, B., Finkelstein, B.D., & Townsend-Betts, N. (2001). A developmental meta-analysis of peer conflict resolution. *Developmental Review*, 21, 423-449.

Noakes, M. A., & Rinaldi, C. M. (2006). Age and gender differences in peer conflict. *Journal of Youth and Adolescence*, 35, 881-891.

Nucci, L. P., Killen, M., & Smetana, J. G. (1996). Autonomy and the personal: Negotiation and social reciprocity in adult-child social exchanges. In M. Killen (Ed.), *New Directions for Child Development. Children's autonomy, social competence, and interactions with adults and other children: Exploring connections and consequences* (No. 73, pp. 7-24). San Francisco: Jossey-Bass.

Petrović, D. (2009). Specifičnosti vršnjačkih konflikata u adolescenciji. *Psihologija*, 42, 221-238.

Petrović, J. (2007). *Emocionalni temelji socijalne kompetencije*. Beograd: Zadužbina Andrejević.

Petrović, J. (2010). *Karakteristike i uloga konflikata u adolescentnim vršnjačkim grupama*. Neobjavljena doktorska disertacija. Univerzitet u Novom Sadu: Filozofski fakultet.

Putallaz, M. (1983). Predicting children's sociometric status from their behavior. *Child Development, 54*, 1417-1422.

Ross, H. S., & Conant, C. L. (1995). The social structure of early conflict: interaction, relationships, and alliances. In C.U. Schantz & W. W. Hartup (Eds.), *Conflict in child and adolescent development* (153-185). Cambridge: Cambridge University Press.

Shantz, C.U. (1987) Conflicts between children. *Child Development, 58*, 283-305.

Valsiner, J., Cairns, R.B. (1995). Theoretical perspectives on conflict and development. In: C.U. Schantz, & W. W. Hartup (Eds.), *Conflict in child and adolescent development* (pp. 15-36). Cambridge: Cambridge University Press.

Wheeler, E. J. (1994). Peer conflicts in the classroom: Drawing implications from research. *Childhood education, 70*, 296-299.

Jelica Petrović

Characteristics of peer conflicts in adolescence

The aim of the conducted research was to identify crucial characteristics of conflicts and conflict behavior among adolescent peer groups.

The sample of the research includes 655 respondents with average age of 12 years.

Battery of the measuring instruments used in research regard behaviour in conflict situations (the most frequent topics of conflicts; frequency of conflict situations; conflict intensity; conflict resolution strategies).

The results showed that the most frequent topics of conflicts among peers are lie, gossip, conflicts of opinions and competition (superiority proving),

Peer conflicts in early adolescence are not very frequent and they have moderate intensity. Preferred strategies for conflicts resolution on the tested sample are mainly constructive (assertive and problem solving); then passive strategies (distraction and avoiding) and adult-seeking strategies, while the least preferred strategies are conflicts solving strategies which involves some kind of aggressive behaviour.

Key words: peer conflicts, adolescence, conflict resolution strategies